

РЕЦЕНЗІЇ. ВІДГУКИ. ПУБЛІЦИСТИЧНІ НОТАТКИ

Олександра Іванівна Самойленко,

*доктор мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
al_sam@ukr.net*

РЕЦЕНЗІЯ НА НАУКОВУ МОНОГРАФІЮ МУРАВСЬКОЇ ОЛЬГИ ВІКТОРІВНИ «СХІДНО- ХРИСТИЯНСЬКА ПАРАДИГМА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ І МУЗИКИ XVIII–XX СТОЛІТЬ»

Панорамне історико-культурологічне дослідження, особливо таке, яке претендує на визначення символічної смислової «алгебри культури» (С. Аверінцев), неминуче набуває монументального масштабу та складно-поліфонічної предметної структури, тематичні відгалуження якої самі можуть послужити підставами окремих наукових розробок.

Таким дослідженням є монографія О. В. Муравської, в якій у діалогічній співвіднесеності постають «два світи — два типи духовності» (знову згадаємо С. Аверінцева), східний і західний, два часи світової культури — середньовічно-ренесансний і новий та «новітній», дві релігійно-світоглядні системи всередині однієї теїстичної форми, християнства, які взаємодіють різними історико-етнологічними шляхами, переплітаються в різних національних уявленнях про духовне влаштування людини і суспільства.

В даному дослідженні, розвиваючому методологічні основи і наукові положення, що відповідають рівню докторської дисертації, організуючим началом та теоретичної віссю, навколо якої вибудовуються всі множинні супутні дискурсивні голоси, стає ідея «домобудівництва» як ключова теза християнської культури і музики Європи,

яка спирається на уявлення про провідну історичну наскрізну роль східного християнства у формуванні європейської релігійної та художньої традиції.

З цією ідеєю солідаризується заголовне поняття дослідження — східно-християнська парадигма в культурі і музичному мистецтві, опора на яку і простеження дієвості якої в різних історико-культурних контекстах обумовлює становлення тексту монографії, тобто стає його головним змістовним імпульсом.

Так, О. Муравська простежує східно-християнські впливи в богослужбово-співочій традиції Галлії, пов'язує з ними духовну специфіку культури середньовічної Британії та Ірландії і проторенесансні позиції європейської культури, музики середньовіччя і Відродження.

Закономірним стає відокремлення і спеціальне вивчення візантійської культури в її проєкціях до європейської художньої свідомості наступних епох, з визначенням особливого візантійського «образу світу» з його музичними підставами та їх роллю у формуванні патріархально-ортодоксального типу культури.

У зоні візантійських впливів розглядаються російська і українська культури в їх наслідуванні ідеї «домобудівництва», «оксфордський рух» та споріднені з ним явища, які пролонгують візантійський концепт в західноєвропейській культурно-історичній та музичній традиції XIX–XX ст.

Ідеї патріархально-ортодоксальної культури в становленні музики XIX–XX ст. визначають зміст третього розділу монографії, в якому в стильове поле візантійських впливів потрапляють ампір як художньо-стильова модель патріархально-ортодоксальних ідей; бідермайєр в контексті ідей «домобудівництва» і його проєкції в німецькій музиці XIX ст.; патріархальний провізантізм французького, російського і українського музичного мистецтва XIX ст.; нарешті, символізм у формуванні містеріальної житійно-архетипової парадигми в опері XX ст.

Досить лаконічний, але змістовний висновок підсумовує всі провізантійські тенденції, що увійшли до європейського художнього континууму, приводячи до висновку, що «досягнення Візантії — в створенні особливої системи соціуму та індивіда в ньому, який позначаємо терміном патріархально-ортодоксальної культури, базис якої склали ідеї господнього домобудівництва, теозису, гармонії-симфонії божественного і людського начал, що пронизують всі сфери буття. Це культура, що базується на ідеях соборності, добротолюбія, синергії,

націлених в кінцевому підсумку на духовне преображення людського ества» (див. с. 414–415 монографії).

Фундаментальність, можна сказати, енциклопедичність в розкритті головного предмета дослідження — «візантійських стимулів жанрово-стильових та національних «моделей» патріархально-ортодоксальної культури в рамках взаємодії духовних і художньо-музичних традицій вітчизняної і західноєвропейської культур XIX–XX ст.» — забезпечуються значним об'ємом використаних літературних джерел, що включають 1395 позицій.

Відзначимо також, що ряд положень дослідження можуть послужити свого роду епістемами в методичних основах культурологічної та музикознавчої наук. Так, на с. 44–45 виділяються концепції ортодоксально-патріархальної культурної моделі, зобов'язаної візантійському православному базису, на протигагу західноєвропейському раціоналістичному постулату прогресу, наводиться ряд термінів-понять, суттєвих для узагальнення візантінізму як культурної парадигматики XX ст., перш за все вказується поняття «ікономія», російськомовний аналог якого зазвичай озвучується як «домобудівництво», в зв'язку з цим розглядаються феномени «дому» і «домобудівництва» в їх широкому духовному і культурно-історичному значеннях.

На сторінках 155–156 читаємо про те, яким чином «візантійський («неовізантійський») стиль» склав одну з показових якостей західноєвропейської культурно-історичної традиції XIX — початку XX ст., являючи собою своєрідну художню паралель до розквіту візантології і власне мистецтвознавчих досліджень у сфері культури Візантії та її історичного минулого, а також проявляючись і як художній стиль, що межує зі стилем культури, репрезентуючись у формі бидермайера.

Текст монографії щедрий на приклади подібних поглиблених культурологічних дефініцій, заснованих на історичних спостереженнях і оцінках, які передбачають художньо-семантичні узагальнення.

Дане дослідження свідчить про високий професійний гуманітарний рівень мислення її автора, котрий дозволяє створювати широкі аналогії, систематизувати та упорядкувати досить суперечливі факти, підпорядковувати строкате історичне життя культури неухильній дослідницькій волі.